

po ranách, ještě i ona očekávatí má, přijde k rozumu a navrátí se k lidu svému. Příklad máme u Vás Čechů, šlechta se vystěhovala a tam venku zhynula, pominula se, doma zůstavší odcizila se z většího dílu drahému národu, a předea z massy lidu po 200 letech utrpení a umírání teď to již se vidí, že v lidu jest budoucnost. Vy již můžete říci, či s ní, či bez ní, či proti ní, jednak jen k cíli vlastnímu jdete! My se těšíme z tohoto stavu Vašeho. Proto ale, že nejsme my na tomto stupni rozvinutosti národní, nezoufáme a ze zoufalosti nevrháme se v náručí nejhlavnějšího nepřítele jména slovanského. Staň se co staň, od ochrany národnosti neupustíme a byť by nám bylo žítí přes to strašné údolí stínu smrti.

Pro politické noviny slovenské v české řeči nemáme — aspoň neznám já — redaktora, takže byť by i pomoc ste nějakou dali, nemá je kdo přijat; jestli je něco k učinění z tohoto ohledu, tu myslím, že by cíli nejpřiměřenější bylo svolit sobě Váš orgán. Vy pak asi 100 výtisků by ste za poloviční cenu na Slovensko posílali...⁷

67

Clánok neznámeho autora, pravdepodobne Daniela Licharda, „Co Slovák od sněmu očekává?“

Uverejnili Lichardove SN, roč. XIII (1861), č. 16. Viedeň 9. februára 1861.

Budúci uhorský snem má vysloviť, že každý rodák krajiny je dobrý uhorský občan. Školy majú byť rovnoprávne. Treba založiť hospodárske, literárne a vedecké spolky, používať slovenčinu v stoličných správach.

My Slováci, ačkoľvek se dosti vysokých, z krve naší pošlých hodnostářů nalézá, přece žádného mezi nimi nemáme, kterýžby hotov byl i za naše národní práva mohoutné slovo svoje pozdvihnouti, tak jako tyto dny známý z událostí roku 1848/49 generál G. Stratimirovič¹ k obraně práv srbských rodákův učinil svým přípisem ke Fr. Deákovi² daným, před nímžto nejen každý statečný Slovák, ale vůbec každý opravdový vlastenec uherský hlavu kloní. Poněvadž ale toužebně očekávaný sněm krajinský přededveřmi jest, aspoň tím jediným způsobem, kterýž toho času máme, totiž cestou volného tisku, toužby a žádosti naše jakoby v jádru veřejně přednésti chceme, nebo se jednolitivé hlasy těchto toužeb už ve všech šesti našich slovenských časopisech jednomyslně odedávna ozývaly.

K uveřejnění těchto toužeb našich my sice žádného formálního plnomocenství nemáme, avšak povinnosti naše (co správce dosavadního jediného časopisu politického) jest: výraz dáti myšlenkám, které zajisté každý statečný rodák slovenský ve svém srdci nosí.

⁷ Uvažovalo sa tak na Slovensku pred založením Pešťbudinských vedomostí, ktoré potom začali vychádzať od 19. marca 1861.

¹ JuraJ Stratimirovič (1823—1908), vodca povstania uhorských Srbov v rokoch 1848—1849.

² František Deák (1803—1876), významný maďarský politik, tvorca národnostného zákona a rakúsko-maďarského vyrovnania.

Žádáme si tedy:

1. Aby budoucí sněm uherský zřetelným, žádné pochybnosti místa nedávajícím zákonem vyslovil, že každý rodák uherské krajiny, buď si on z kteréhokoli kmene: Charvát, Maďar, Němec, Roman, Rusín, Slovák anebo Srb (jména kmenů jsme postavili pořádkem abecedným), který všestranné povinnosti statečného člověka věrně plní, jest dobrý občan uherský a tak při rovných povinnostech i požívání rovného konstitučního práva zasluhuje. Žádáme pak dále, aby v příslušném článku zákona a vůbec ve všech úředních, našeho kmene se týkajících spisech i jméno Slováků vlastním výrazem našim spomenuto bylo, a ne slovem „Tót“, kteréž jen posměšná nespravedlivost vymyslela, aby se tak i památka ohavného přísloví „Tót nem ember“ (Slovák není člověk) vykořenila. Takť i my bratrům Maďarům vždy vlastní jméno jejich dáváme.

2. Nejvzácnější konstitučné právo jest: *vzdělání* národu pomocí *materinské řeči jeho*; a proto žádáme *národní slovenské školy*, elementárne, průmyslové i vědecké. Nebo neníli to na př. „křivda do nebe volající“, že ačkoliv Slovákův evanj. vyznání v Uhrách více jest, nežli Maďarův a Němcův spolu, přece dosaváde, na vzdor všem, zákonným prosbám svým ze 7 vyšších škol *ani jednu* pro sebe obdržeti nemohli? Však ale k účtě pravdy podotýkáme, že nám tuto křivdu ne bratři Maďaři co národ, ale přechvaty autonomistického zřízení cirkve evanjelické, konstitučné spravedlnosti odporne, činily. — *Rovnoprávnost* škol nech se vztahuje na všechna vyznání, pro nás ale Slováků, kdyby se snad nová právnická akademie z jakýchkolvěk příčin založiti nemohla, budiž košícká právnická akademie někam jinam do středu slovenských stolic přenesena, aby se i početní, ke správě slovenských stolic potřební úředníci oboru politického a soudního v duchu svého kmene vzdělávati mohli. To se rozumí samo sebou, že maďarská diplomatická řeč na *všech* prostředních a vyšších školách *povinným předmětům* učení býti má.

3. K dalšímu vzdělání kmene našeho žádáme, aby se nám v ničem konstitučné právo spolkovitosti neskracovalo, tak abychom vědecké, literární, průmyslové, hospodářské spolky volně zakládati a vůbec všech prostředků k rozvíti národní vzdělanosti, to se rozumí, že při věrném plnění zákonů krajinských, užiti mohli.

4. Co se *stoličné* správy dotýče, v čistě slovenských stolicích, t. j. kde kromě slovenských žádně jiné obce není, jako jsou stolice: Trenčín, Liptov, Orava, Turec, Zvolen a Šaryš, budiž ona *čistě slovenská*, nebo jen tak (dle spravedlivého učení liberálné stránky maďarské) i národ náš pocítí, „že se sám spravuje.“ — Řečnění tedy ve stoličných zhromážděních, vedení protokolu a vydávání kterýchkoli úředních listin budiž *pravidelně* slovenské. Jmenovitě *všetci* stoliční úředníci *buďtež zákonně povinni* ve zhromážděních čistě slovenských stolic v řeči stoličné mluvit; neboť úředník neslouží jednotlivcům, ale obci stoličné a od ní také prostředně plat svůj bere; obyvatelstvo pak má právo žádati, aby tomu rozumělo, co úředník jeho chce. Posílání ale kterýchkoli přípisů k obcem — (poněvadž stoličná obec ne z *jednotlivců*, ale z *místných* obcí *po*zůstává) budiž *výlučně* slovenské, co nejen konstitučné právo, ale i zdravý rozum a cíl takových oznámení žádá. — V *míchaných* stolicích, kde Slováci v kompaktných masách žijou, jakož jsou: Prešpurek, Nitra, Hont, Novohrad, Gemer a Malý Hont, Spiš a Zemplín, budiž při podělení stolice na zřízení okresů *slovenských* hleděno a jeden z podžupanů nechať správu jedné, druhý druhé částky na starosti nosí. Řečnění ve zhromážděních míchaných stolic budiž *rovnoprávné*, aby se tak *materinská řeč* naše, „přede dvéře stoličného domu“ nevyhazovala, jako v Nitře³ učiniti checli, ačkoli ta

³ Pozri poznámku pri dok. č. 64.

stolice téměř 300.000 slovenských a jen 38.000 maďarských obyvatelů počítá. Oběžníky slovenských okresů buďtež slovenské. Diplomatičnost řeči maďarské zachová ve všech stolicích vrchní župan ve svém dopisování s úřady krajinskými. K *jeho starostem* o zachování diplomatičnosti řeči maďarské nechať přináleží, aby dal zhotoviti hodnověrný maďarský protokol zasedání stoličných, jenž se vyššímu místu doručí. Oznámení *soudná*, kteráž se slovenských obcí dotýkají, buďtež *neomylně* také v jednom nebo druhém ze slovenských listů politických uveřejněna.

5. Strany užívání národních jazykův u zemského sněmu doufanlivě očekáváme spravedlivé rozhodnutí jeho. Pakliže jiným kmenům zákonně povoleno bude mateřinského jazyka ve sněmovně užití, toto právo i pro kmen slovenský co nejdůrazněji žádáme.

To jsou toužby naše, k jejichž *odůvodnění* zajisté slov šířiti netřeba. I my máme naše *historické právo*, kteréž neblahé události národního života našeho zničití mohly, právo to *nejstarší*, poněvadž od nepaměti lidské v této drahé naší domovině přebýváme. Náš kmen je od boží prozřetelnosti všemi dary duševními *bohatě nadaný*, co každý uzná, kdokoli ho neposuzuje pouze dle obrazu nuzných, ale od paty do hlavy statečných „drotárů.“ Náš kmen slovenský v tak kompaktných masách od Prešporku po Mukačevo přebývá, jako žádný jiný kmen vlasti uherské, a tak početný jest, že počtem hlav (v Uhrách totiž dobře výše 2 milionů Slováků přebývá) 7 samostatných království evropských jednotlivě převyšuje. On dále cítí potřebu těchto práv konstitučních, čehož důkazem jsou početná kr. svob. města a městy, jenž si slovenskou řeč za úřadnou v domácích záležitostech vyvolily. A když jedenkrát boží prozřetelnost tento kmen do vlasti uherské postavila, on se *ignorovat nemůže*, pakliže v ní svou drahou matku cítí a milovati má.

My zajisté z upřímného srdce všechny šlechetné snahy maďarských spolukrajanů našich cítíme: důkazem toho jest, že jsme ode 12 roků žádnou důležitější, v listech veřejných spomínanou, k těm snahám přislouchající událost mlčením nepominuli. Ale právě proto žádáme, aby i stateční Maďaři to, což u nich slávy *cnosti* požívá, *šlechetná činná láska k národu svému*, ani nám za hřích, anebo právě za zločin proti drahé společné vlasti spáchaný pokládáno nebylo.

Potom, když se i nám Slovákům stane spravedlnost, uvidí svět, že jsme opravdové občanské svobody i hodni i schopni; potom, při vyplnění spravedlivých toužeb jednotlivých kmenů země uherské, obnoví se pravda známého pořekadla: *Extra Hungariam non est vita, et si est vita, non est ita.*⁴

68

*Memorandum J. M. Hurbana ministerskému tajemníkovi
viedenského ministerstva vnútra Rudolfovi Hirschovi o riešení slovenskej otázky.*

Uverejnil L. Steier, PMH, roč. 1927, č. 150. Praha 3. júla 1927 v článku pod názvom Hurban és a bécsi rendőrmisztérium.

J. M. Hurban po vydání Októbrového diplomu roku 1860 nadviazal styk s viedenskými vládnymi kruhmi a za osobnej návštevy u ministerského tajomníka

⁴ Mimo Uhorska niet života, a ak je život, nie je ním.